

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В ЕКОЛОГІЧНОМУ АСПЕКТІ

Олена Олександрівна САВЧУК,

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри права гуманітарно-правового
факультету Національного аерокосмічного
університету ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
<https://orcid.org/0000-0003-3299-7936>*

Віктор Борисович БУТЕНКО,

*керівник Луганської місцевої прокуратури № 2
Луганської області*

Конституційні права людини і громадянина закріплені у Конституції України, є невідчужуваними та непорушними. Так, ст. 13 Основного закону України «Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією».

А це означає, що конституційні екологічні права займають одне з важливих місць у системі конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні, а також направлені на задоволення потреб, пов'язаних з життям і здоров'ям людини.

Відповідно до ч. 1 ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Стаття 50 Основного закону України встановлює, що кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди, а також кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

На переконання Н. Р. Кобецької [1, с. 12] головною особливістю екологічних прав людини і громадянина є призначення зазначеної категорії прав, спрямованих на задоволення потреб та забезпечення реалізації інтересів громадян в екологічній сфері. На її думку, акцентування уваги на трактуванні спрямованості екологічних прав на задоволення потреб громадян у галузі використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки певною мірою більше характеризує права громадян по використанню природних ресурсів.

Наголошуючи на конституційному закріпленні права громадян на безпечне навколишнє природне середовище, Ю. С. Шемшученко [2, с. 121]

вказує на можливість стимулювання екологічної діяльності держави та її органів. На його думку, для того, хто володіє цим правом, воно не тільки встановлює вид і обсяг його поведінки, а й передбачає можливість вимагати відповідної поведінки від інших фізичних і юридичних осіб, а в необхідних випадках вдаватися до допомоги держави в забезпеченні відповідного права.

Крім того, необхідно розуміти, що якість довкілля є не тільки важливою ознакою права громадян на безпечне для їх життя та здоров'я навколишнє природне середовище, а й юридичним критерієм і важливою правовою гарантією реалізації їх права на екологічну безпеку. Нині назріла необхідність піднесення правових ідей про право громадян на екологічну безпеку на дещо вищій «щабель» у зв'язку з орієнтацією України на вступ до ЄС. Причому треба зазначити, що це право, як окрема ланка правових можливостей фізичних осіб, у рамках ЄС не легалізоване і у концептуальному відношенні не є загальновизнаним. Тож першочерговим завданням представників нашої держави у міжнародних організаціях є ініціювання постановки питання про піднесення зазначених правових принципів на рівень європейського, а згодом і міжнародно-правового регулювання [3].

Варто погодитися з тезою про те, що екологічні права включають також певні можливості поведінки щодо цих природних благ, спрямовані на підтримання нормального стану довкілля, домагання від інших суб'єктів належного виконання обов'язків і т. ін. [4, с. 301].

На сьогоднішній день такими можливостями щодо підтримання нормального стану довкілля, заощадливого ставлення до природних ресурсів та навколишнього природного середовища в цілому, є альтернативні [5], ресурсозберігаючі, безвідходні або маловідходні технології та використання відновлювальних джерел енергії.

Список використаних джерел:

1. Кобецька Н. Р. Екологічні права громадян України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 – Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право. К., 1998. 16 с.
2. Шемшученко Ю. С. Человек и его право на безопасную (здоровую) окружающую среду. *Государство и право*. 1993. № 10. С. 120-125.
3. Валевська О. А. Право громадян на екологічну безпеку: проблеми конституційно-правового забезпечення. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 4. С. 40-48.
4. Грушкевич Т. В. Правова природа конституційних екологічних прав. *Університетські наукові записки*. 2013. № 4. С. 293-304.
5. Савчук О. О. Правове регулювання екологічного підприємництва в Україні. *III International Scientific Conference Anti-Crisis Management: State, Region, Enterprise*, November 22th, 2019. Le Mans, France: Baltija Publishing. P. 136-138.